

Original article

Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimleri ve Değer Yönelimlerinin Demokratik Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi

Investigation of the Effect of University Students' Value Orientations and Value Orientations on their Democratic Attitudes

Emine Merve Uslu *

Department of Child Development, Çanakkale Vocational School of Social Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey

Özet

Araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerini belirlemek ve değer yönelimlerinin demokratik tutumlarına etkisinin incelenerek değer yönelimleri ile demokratik tutumlarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Ülkemizde değer yönelimleri ve demokratik tutumları arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmaya rastlanmamıştır. Öğrencilerin hangi değerleri daha önemli bulduğu ve bu değerlerin demokratik tutum ile ilişkisini incelenmesi demokratik tutum kazandırma sürecinde önemli olduğu düşünülmektedir.

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Yerel Yönetimler, İşletme Yönetimi, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri bölümlerinde öğrenim gören 300 öğrenci örneklem grubuna dâhil edilmiştir. Veri toplamak için Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan “Schwartz Değerler Ölçeği”, öğrencilerin demokratik tutumlarını belirlemek için Gözütok (1995) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır. T- Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (Anova), parametrik olmayan ölçümler için Kruskall Wallis H Testi Pearshon Momentler Çarpımı Korelasyon analizlerinin kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun değer sıralaması “Evrensellik, Özyönelim, İyilikseverlik, Güvenlik, Uyarılım, Uyum-İtaat, Başarı, Hazcılık, Geleneksellik, Güç” şeklindedir. Araştırmada demokratik tutum ile değer yönelimlerinin tüm boyutlarında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Yapılan analiz sonuçlarına göre üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölüm ve mezun oldukları lise türüne göre değer yönelimleri ve demokratik tutumlarında anlamlı bir şekilde farklılaştığı; cinsiyet türüne ve öğrenim şekline göre anlamlı fark bulunmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Değer Yönelimleri, Üniversite Öğrencileri, Demokratik Tutum, Değer.

Abstract

The main purpose of the study is to determine the value orientations of university students and to examine the effect of their value orientation on their democratic attitudes and to evaluate their value orientation and democratic attitudes in terms of different variables. No study addressing the relationship between value orientations and democratic attitudes has been found in our country. Which values students find more important and examining the relationship between these values and democratic attitude are thought to be important in the process of gaining a democratic attitude.

* Corresponding author:

Emine Merve Uslu, Department of Child Development, Çanakkale Vocational School of Social Sciences, Çanakkale Onsekiz Mart University, Çanakkale, Turkey.
Email: merveuslu@comu.edu.tr

300 students studying at Çanakkale Onsekiz Mart University Vocational School of Social Sciences, Departments of Local Governments, Business Administration, Accounting and Taxation, Child Care and Youth Services were included in the sample group. The "Schwartz Values Scale" adapted into Turkish by Kuşdil and Kağıtçıbaşı (2000) was used to collect data, and the "Democratic Attitude Scale" developed by Gözütok (1995) to determine students' democratic attitudes. T-Test, One-Way Analysis of Variance (Anova), Kruskal Wallis H Test Pearson Product of Moments Correlation analyzes were used for non-parametric measurements. According to the findings obtained in the study, the value order of the sample group is "Universality, Self-Orientation, Benevolence, Safety, Arousal, Harmony-Obedience, Achievement, Pleasure, Conventional, Power". In the study, positive and significant relationships were found in all dimensions of democratic attitude and value orientations. According to the results of the analysis, it was found that university students differ significantly in their value orientation and democratic attitudes according to their departments and high schools they graduated from; It was determined that there was no significant difference according to gender type and education style.

Keywords: Value Orientations, University Students, Democratic Attitude, Value.

Received: 09 January 2021 * **Accepted:** 14 January 2021 * **DOI:** <https://doi.org/10.29329/jeps.2020.282.2>

GİRİŞ

Durum ve davranışların doğru ya da yanlış olarak nitelendirilmesini sağlayan, örnekleme ortaya koyan kriterler değer olarak ifade edilebilir (Halstead, 1996). Bununla birlikte insanın yaşam tarzını şekillendiren, kişiden kişiye farklı önem seviyesine sahip kurallar ve ilkeler de sosyal ve ahlaki ilkeler bütünü olarak ifade edilebilir (Schwartz, 1992).

Değerler insan yaşamında var olan durum ve olaylara sosyal, ahlaki, estetik ve ekonomik olarak geliştirdiği çerçevedeki doğrular nitelikler ve yaklaşımlardır (Bolay, 2009). Değerler toplumsal olarak kabul gören davranış biçimlerini ortaya koyar böylelikle toplumun genel kurallarına aykırı durumlar kendiliğinden ortadan kalkar. Kişilerin rollerinin belirlenerek kişinin davranışlarında belirli bir yol oluşturmasını sağlar (Rokeach, 1973). Toplumsal birlik ve dayanışma içinde yaşamın devamını sağlayan değerler toplumun yararına önemli görünen davranış örüntülerinin aktarımını sağlayacaktır (Fichter, 2019).

Değerler, kişiye sosyal rollerini gerçekleştirirken kılavuzluk eder. İnsan davranışlarını ve dolayısıyla toplumun davranış örüntülerinin anlamlandırılmasında önemli görülmektedir. Toplumsal davranış kalıplarını ortaya çıkartmak için bu alanda yapılan çalışma sayısı da son yıllarda artmaktadır. Değerler, toplumsal davranış kalıplarının uygulamasında bireyleri kontrol etme görevini üstlenirler. Toplumun temel değerlerinin ve bununla birlikte değerleri oluşturulan yapıtaşlarının bilinmesi toplumu oluşturan dinamikleri doğru yorumlamak açısından önemli bulunmaktadır. Değerler teşkil ettikleri anlam ile beraber sosyal hayatta uygulamaya konulduğunda işlevsel hale gelmektedir. Değerler düşünce sisteminin bir ürünü olmaktan çıkıp eyleme döndüğünde bir anlam ifade etmektedir (Ficher, 2019).

Schwartz ise değerlerin işlevlerinin; olaylar ve eylemleri doğru yanlış olarak nitelendirip tercihte bulunarak ortaya çıkabileceğini savunmaktadır (Schwartz, 1992).

Bir toplumda genel kabul görmüş ve onaylanmış değerler, bu toplumda değerlerin hangi ölçüde meşru olarak görüldüğünü ortaya koyar. Değerler içinde buldukları toplumun kabulü ve sahip olduğu inanç sistemi ile ilgilidir. Değerlerin işlevsel olması ve önemi toplumun değeri ne kadar benimseyip desteklediği ile ilgilidir (Halstead & Taylor, 2000).

Davranışlar, kazanılan bilgiler, tecrübeler yoluyla olumlu ya da olumsuz nitelik kazanmaktadır. Tutum ise içselleştirilen düşüncelerin, davranış yoluyla uygulamaya konulması olarak tanımlanabilir. Demokrasi halkın söz sahibi olduğu eşitlik ilkesinin egemen olduğu, insanın kendi düşünceleri ışığında karar verme yetkisine sahip olduğu yönetim anlayışı olarak ifade edilebilir. Toplumsal konulara dair kişilerin eşit katılım hakkına sahip olunması, tercihlerini özgürce ifade edebilme, muhalefet olma anlayışı, farklı görüşlere, değerlere, insanlara ve azınlık gruplarına saygı çerçevesinde hoşgörü göstermesi ve hukuk çerçevesinde sahip olunan haklardan haberdar olma demokrasinin temelini oluşturmaktadır (Hotoman, 2010).

Toplum insanların belli kurallar çerçevesinde oluşturdukları yapıdır. Toplumsal yapıyı oluşturan kültür, değerler ve değişen dünyanın öğeleri bu yapıyı etkiler ve şekillendirir. Demokrasinin en önemli geleneklerinden biri insanların birbirine karşı saygı göstermesidir. Kendisi gibi olmayan, kendisi gibi düşünmeyen insanlara ve farklı düşüncelerin de kabulü ve hoşgörü ile karşılanmasını gerektiren demokratik tutum hoşgörü, saygı, toplumsal kabul gibi değerlerin yansımaları olarak ortaya çıkmaktadır. Evrensel, toplumsal ve insani değerler kişinin demokratik tutumunu oluşturur. Hoşgörü, sorumluluk, güven, hak, adalet, özgürlük, demokratik tutumunun kazanıp davranış olarak hayata geçirilmesinde oldukça etkili bulunmaktadır.

Araştırmanın Önemi

Küreselleşen dünyanın getirdiği değişimden en büyük payı şüphesiz gençler almaktadır. Gençlerin değer yönelimlerinin bilinmesi geleceği şekillendirecek olan gençlerin olumlu değerler ile donatılması için rehberlik edecek; zamanın getirdiği değişim ve bu değişimin ortaya çıkardığı toplumsal sorunların üstesinden gelmeyi kolaylaştıracaktır. Belirlenen bu değerler çerçevesinde ele alınan çalışmalar artırılarak üniversite öğrencilerinin sorgulama, muhakeme etme ve eleştirel düşünme becerilerini arttıran demokratik tutum ve değerlerin eğitim sistemi ile kazandırılması sağlanmalıdır (Dollinger, Philip & Nathaniel, 2007). Demokratik tutumlarının artması yönünde yapılacak çalışmalara rehberlik edeceği düşünüldüğünden yapılan çalışma önemli bulunmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerinin neler olduğu değer yönelimlerinin hangi değerler çerçevesinde şekillendiği değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişkileri incelemek araştırmanın temel amaçları arasındadır. Literatür incelendiğinde değer yönelimleri ve demokratik

tutum ile ilgili ayrı çalışmalar bulunsa da değer yönelimleri ile demokratik tutumunun birlikte ele alınıp ilişkilerinin ele alındığı çalışma bulunmamaktadır (Doğan, 2018). Üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerinin demokratik tutumları ile ilişkisinin incelenmesiyle değer yönelimleri kapsamında hangi değerlerin ön plana çıktığını demokratik tutumun kazanmasında hangi değerlerin daha etkili olduğu ortaya çıkarılabilecektir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerini belirlemek; değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişkiyi incelemek, öğrencilerin değer yönelimlerinin hangi değerler çerçevesinde şekillendiğini belirlemek ve öğrencilerin değer yönelimleri ile demokratik tutumlarının farklı değişkenler açısından değerlendirilmesidir. Bu amaçlar çerçevesinde aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasında ilişki var mıdır?
2. Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve değer sıralamaları nasıldır?
3. Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile demokratik tutumları cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?
4. Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile demokratik tutumları mezun oldukları lise türüne göre farklılaşmakta mıdır?
5. Üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile demokratik tutumları okudukları bölüme göre farklılaşmakta mıdır?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Üniversite öğrencilerinin, değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırma ilişkisel tarama modelidir. Tarama modelinde kendi durumu ve şartları içinde değişiklik yapmadan şimdi veya geçmişte var olduğu haliyle durumu veya olayları açıklamaya çalışılmaktadır (Karasar, 2008)

Bu çalışmada üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ve demokratik tutumları arasında ilişki analiz edilmiştir. Değer yönelimleri ve demokratik tutumları farklı değişkenler açısından incelenmiştir.

Evren-Örnekleme

Araştırmanın evrenini Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Yerel Yönetimler, İşletme, Vergi Uygulamaları ve Muhasebe, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri

bölümlerinde öğrenim gören 350 öğrenciye ölçekler uygulanmıştır. Geçersiz ölçeklerin çıkarılmasıyla 300 öğrenci örnekleme alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada farklı bölümlerdeki öğrencilerin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada öğrencilerin demografik bilgilerini elde etmek için Kişisel Bilgi Formu, değer yönelimlerini belirlemek için Schwartz (1992) tarafından geliştirilen, 10 alt boyuttan (Evrensellik, Özyönelim, İyilikseverlik, Güvenlik, Uyarılım, Uyum-İtaat, Başarı, Hazcılık, Geleneksellik, Güç) ve 57 maddeden oluşan, Kuşdil ve Kağıtçıbaşı (2000) tarafından Türkçeye uyarlanan “Schwartz Değerler Ölçeği”, öğrencilerin demokratik tutumlarını belirlemek için Gözütok (1995) tarafından geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği” uygulanmıştır.

Verilerin toplanması araştırma verileri araştırmacı tarafından belirlenen ölçekler kullanılarak toplanmıştır. Ölçekler ilk olarak 350 öğrenciye uygulanmış, hatalı ve eksik girilen ölçekler çıkarılarak 300 öğrencilerin verileri araştırmada kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Ölçekler yoluyla toplanan veriler SPSS-23 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Öğrencilerin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasında ilişkiyi analiz edebilmek için Korelasyon (Pearson) tekniğinden yararlanılmıştır. Öğrencilerin değer yönelimleri ve demokratik tutumlarının cinsiyet ve öğrenim şekillerine göre farklılaşıp farklılaşmadığını tespit etmek için yapılan T-Testi ile analiz edilmiştir. Öğrencilerin değer yönelimlerinin okudukları bölüm ve mezun olunan lise türü için Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile test edilmiştir. Demokratik tutumlarının okudukları bölüm ve mezun olunan lise türü değişkenlerine göre analiz etmek için Parametrik olmayan testlerden Kuruskal Wallis Testi uygulanmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişki incelenmiş elde edilen veriler doğrultusunda ulaşılan sonuçlar tablolar ile aşağıda sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Bölüm, Öğrenim Şekli, Mezun Olunan Lise Türü ve Cinsiyet Faktörlerine Göre Dağılımları

Öğrencilerin Genel Özellikleri		f	%
Bölüm	Yerel Yönetimler	54	18
	İşletme Yönetimi	91	30,3
	Muhasebe ve Vergi Uyg	95	31,6
	Çocuk Bakımı ve Genç Hiz.	60	20
Öğrenim Şekli	Örgün Öğretim	156	52
	İkinci Öğretim	144	48
Mezun Olunan Lise Türü	Anadolu	80	26,6
	Sağlık Meslek	32	10,6
	Mesleki Teknik	140	46,6
	İHL	48	16
Cinsiyet	Kadın	199	66,3
	Erkek	101	33,6

Tablo 1 de çalışmanın örneklem grubuna ait kişilerin demografik bilgileri yer almaktadır. Örneklem grubunun özellikleri incelendiğinde bölüme göre Yerel Yönetimlerden 54 kişi, İşletme Yönetimlerinden 91 kişi, Muhasebe ve Vergi Uygulamalarından 95 kişi, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri bölümünden 60 kişiye uygulanmıştır. Örneklem grubunun öğrenim şekline göre incelendiğinde örgün öğretim de öğrenim gören 156 kişi, ikinci öğretimde eğitim gören 144 kişiye uygulanmıştır. Mezun olunan lise türü değişkenine göre incelendiğinde Anadolu Lisesi mezunu 80 kişi, Sağlık Meslek Lisesi 32 kişi, Meslek ve Teknik Lise 140 kişi, İmam Hatip Lisesi 48 kişiye uygulanmıştır. Cinsiyet değişkenine göre kadın 199 kişiye ve erkek 101 kişiye uygulanmıştır.

Öğrencilerin Değer Yönelimleri ve Demokratik Tutumları İle İlgili Bulgular

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Öğrenim Şekline Göre Değer Yönelimleri ve Demokratik Tutum Becerileri Hakkındaki İlişkiye Yönelik T-Testi Sonuçları

	Öğrenim Şekli	N	\bar{x}	S	sd	t	p
Değer Yönelimleri	ÖÖ	156	5,841	,564	298	-1,096	,274
	İÖ	144	5,911	,548			
Demokratik Tutum	ÖÖ	156	1,507	,183	298	-1,566	,118
	İÖ	144	1,542	,205			

Öğrenim Şekline göre değer yönelimlerine ve Demokratik Tutumlarına ilişkin aldıkları ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığına dair yapılan T-Testi sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı bir fark bulunmamasına ($p > .05$) rağmen ikinci öğretim olarak öğrenim gören öğrencilerin değer

yönelim ve demokratik tutum puanları ($\bar{x} = 5,91$; $\bar{x} = 1,54$) örgün öğretim olarak öğrenim gören öğrencilerden daha fazla olduğu ($\bar{x} = 5,84$; $\bar{x} = 1,50$) görülmektedir.

Tablo 3. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Değer Yönelimleri ve Demokratik Tutumları Hakkındaki İlişkiye Yönelik T-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	sd	t	P
Değer Yönelimleri	Kadın	199	5,858	,525	298	-,728	,467
	Erkek	101	5,908	,617			
Demokratik tutum	Kadın	199	1,515	,187	298	-1,059	,290
	Erkek	101	1,540	,208			

Cinsiyet değişkenine göre üniversite öğrencilerinin değer yönelimlerine ilişkin erkek öğrencilerin aldıkları ölçek puanlarının ($\bar{x} = 5,91$), bayan öğrencilerin puanlarından ($\bar{x} = 5,86$) fazla olduğu belirlenmiştir. İstatistiki olarak anlamlı fark olmadığından değişkenin değer yönelimlerine ilişkin puanlarında farklılaşmaya yol açmadığı söylenebilir. Erkek öğrencilerin demokratik tutum ölçeğinden aldıkları puanların ($\bar{x} = 1,54$), bayan öğrencilerin puanlarından ($\bar{x} = 1,51$) daha fazla olduğu ortaya çıkmasına karşın istatistiki olarak anlamlı fark bulunmamıştır.

Tablo 4. Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Bölüm Değişkenine Göre Değer Yönelimlerine İlişkin ANOVA Tablosu

Varyans	Kareler Toplamı	Kareler ortalaması	Sd	f	p	Fark Grupları
Gruplar arası	48,539	16,180	3	107,763	,000	Muhasebe- Yerel, Muhasebe-Çocuk,
Gruplar İçi	44,442	,150	296			Muhasebe-İşletme, Yerel-İşletme,
Toplam	92,980		299			Yerel-Çocuk, Çocuk-İşletme

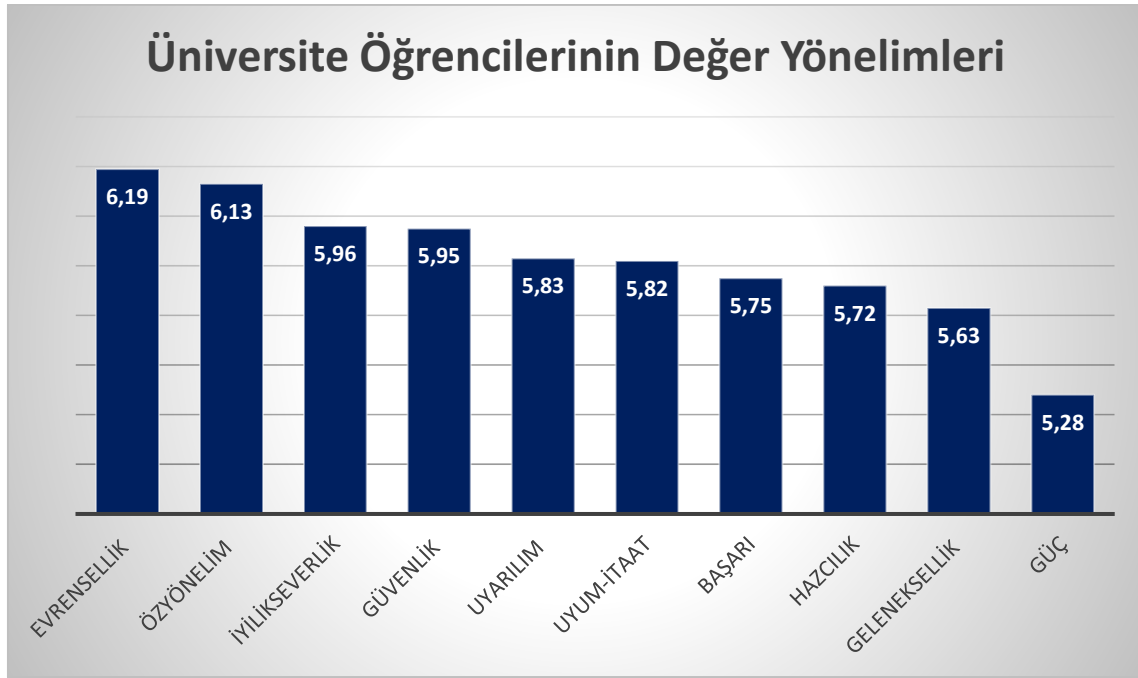
Öğrencilerin okumuş olduğu bölüm değişkenine göre değer yönelimlerine ilişkin aldıkları ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığına dair yapılan ANOVA testi sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı fark bulunmuştur. ($p > .05$)

Muhasebe ve Vergi Uygulamaları- Yerel Yönetimler, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları- Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, Muhasebe ve Vergi Uygulamaları- İşletme Yönetimi, Yerel Yönetimler- İşletme Yönetimi, Yerel Yönetimler- Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri - İşletme Yönetimi aralarında anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır.

Tablo 5. Üniversite Öğrencilerinin Mezun Oldukları Lise Türü Değişkenine Göre Değer Yönelimlerine İlişkin Anova Testi Tablosu

Varyans	Kareler Toplamı	Kareler ortalaması	Sd	f	p	Fark Grupları
Gruplar arası	6,018	2,006	3	6,828	,000	Anadolu-Meslek
Gruplar İçi	89,962	,294	296			
Toplam	92,980		299			

Mezun olunan lise türü değişkenine göre değer yönelimlerine ilişkin aldıkları ölçek puanlarına göre anlamlı bir fark olup olmadığına dair yapılan ANOVA Testi sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı fark bulunmuştur. ($p < .05$) Anadolu Lisesi ve Meslek Lisesi öğrencileri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Şekil 1. Üniversite Öğrencilerinin Değer Yönelimlerine İlişkin Sütun Grafığı

Araştırmaya katılan öğrencilerin değer yönelimlerine ilişkin ölçek puan ortalamaları sıralaması “Evrensellik, Özyönelim, İyilikseverlik, Güvenlik, Uyarılım, Uyum-İtaat, Başarı, Hazcılık, Geleneksellik, Güç” şeklindedir.

Tablo 6. Üniversite Öğrencilerinin Okudukları Bölüm Değişkenine Göre Demokratik Tutumlarına İlişkin Kuruskall Wallis Tablosu

Bölüm	N	Sıra Ortalaması	x ²	Sd	p	Anlamlılık
Muhasebe	95	76,48	182,753	3	,000	Yerel-muhasebe
Yerel	54	230,37				Yerel-işletme
Çocuk	60	236,41				Çocuk-muhasebe
İşletme	91	123,73				Çocuk-işletme
Toplam	300					İşletme-muhasebe

Üniversite öğrencilerinin okudukları bölüm değişkenine göre demokratik tutumlarına ilişkin aldıkları ölçek puanları arasında anlamlı fark olup olmadığına dair yapılan Kuruskall Wallis Testi sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı fark bulunmuştur. Yerel Yönetimler- Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Yerel Yönetimler- İşletme Yönetimi, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri -Muhasebe ve Vergi Uygulamaları, Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri ve İşletme Yönetimi, İşletme Yönetimi ve Muhasebe ve Vergi Uygulamaları arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Tablo 7. Üniversite Öğrencilerinin Mezun Oldukları Lise Türü Değişkenine Göre Demokratik Tutumlarına İlişkin Kuruskall Wallis Testi Tablosu

Lise Türü	N	Sıra Ortalaması	x ²	Sd	p	Anlamlılık
Anadolu	80	176,83	22,266	3	,000	Anadolu/Mesleki Teknik
Sağlık	32	173,63				Mesleki Teknik /Sağlık Meslek
Meslek	140	125,66				
İHL	48	163,67				
Toplam	300					

Mezun olunan lise türü değişkenine göre demokratik tutumlarına ilişkin aldıkları ölçek puanlarına göre anlamlı bir fark olup olmadığına dair yapılan Kuruskall Wallis Testi sonuçları değerlendirildiğinde anlamlı fark bulunmuştur. (p<,05). Anadolu Lisesi ve Mesleki Teknik Lisesi öğrencileri arasında, Mesleki ve Teknik Lise ile Sağlık Meslek Lisesi arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Değer Yönelimleri ile Demokratik Tutumlar Arasındaki İlişki İle İlgili Bulgular

Tablo 8. Değer Yönelimleri ve Demokratik Tutum Düzeyleri Arasındaki Korelasyon

	Değer Yönelimleri	Demokratik Tutum
Değer Yönelimleri	1	,993**
Demokratik Tutum	,993**	1

Öğrencilerin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan basit doğrusal korelasyon işlemi, değer yönelimleri ve demokratik tutum arasında, pozitif yönde ve anlamlı düzeyde bir ilişki olduğu tespit edilmiştir ($r = ,939$, $p < 0.01$).

Tablo 9. Değer Yönelimleri Ölçeği (10 Alt Boyut) İle Demokratik Tutum Arasındaki Korelasyon

Değer Yönelim	Demokratik Tutum
Uyarılım	,412**
Hazcılık	,639**
Öz yönelim	,713**
Evrensellik	,735**
Güç	,332**
Güvenirlilik	,679**
Geleneksellik	,496**
İyilikseverlik	,766**
Başarı	,684**
Uyum-İtaat	,538**

Bu araştırmada üniversite öğrencilerin hangi değerleri daha fazla hissettikleri ve farklı değişkenlerin değer tercihlerinde değişikliğe sebep olup olmadığı bununla birlikte öğrencilerin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Öğrencilerin değer yönelimleri alt boyutları (uyarılım, hazcılık, öz yönelim, evrensellik, güç, güvenirlilik, geleneksellik, iyilikseverlik, başarı, uyum-itaat) ile demokratik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan basit doğrusal korelasyon işlemi sonucunda değer yönelimleri ve demokratik tutum arasında en fazla anlamlı ilişki İyilikseverlik ve Evrensellik olmak üzere tüm alt boyutlarda anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Tartışma Sonuç ve Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerinin değer yönelimleri ile demokratik tutumları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin değer yönelimleri ile mezun olunan lise, öğrenim gördükleri bölüm değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bölüm değişkeni açısından yapılan analiz sonucunda Yerel Yönetimler bölümü ile İşletme Yönetimi, Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları,

Çocuk Bakımı Gençlik Hizmetleri bölümleri arasında anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Muhasebe ve vergi uygulamaları bölümü ile çocuk bakımı gençlik hizmetleri ve işletme yönetimi arasında anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir. Çocuk Bakımı ve Gençlik Hizmetleri ile İşletme Yönetimi bölümü arasında anlamlı fark bulunmuştur.

Öğrencilerin demokratik tutumlarının bölüm ve mezun olunan lise değişkenine göre anlamlı olarak değiştiği ortaya çıkmıştır. Mezun olunan lise türüne göre yapılan incelemede Anadolu Lisesi ile Mesleki Teknik Lise, Mesleki Teknik Lise ile Sağlık Meslek Lisesi arasında anlamlı fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bölüm değişkenine göre yapılan analizde öğrencilerin demokratik tutumlarının Yerel Yönetimler ile Muhasebe Ve Vergi Uygulamaları ile Çocuk Gelişimi Gençlik Hizmetleri ve İşletme Yönetimi bölümleri arasında anlamlı olarak farklılaştığı belirlenmiştir.

Erkek öğrencilerin değer yönelimlerine ilişkin puanların bayan öğrencilere göre yüksek olduğu ortaya çıkmasına rağmen istatistiki olarak anlamlı fark tespit edilememiştir. Ölçek puanlarına göre cinsiyet değişkeni açısından erkek öğrencilerin Güç, Özyönelim, Güvenlik, Hazcılık değerlerine daha fazla önem verdiği; kız öğrencilerin ise Evrensellik ve Uyarılım değerlerini daha önemli bulduğu belirlenmiştir. Buna benzer yapılan farklı bir çalışmada erkek öğrencilerin değer yönelimlerinin bayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Dilmaç, Bozeyikli ve Çıkkılı, 2008).

Mehmedoğlu (2006), değer yönelimlerine ilişkin yaptığı çalışmada erkeklerin başarı ve hazcılık değerlerine daha fazla önem verildiği sonucuna ulaşmıştır. Sarıcı-Bulut (2012) değer yönelimlerinin cinsiyet değişkenine göre incelediği çalışmasında erkek öğrencilerin uyarılım değerini daha çok önemsendiği, kız öğrencilerin ise güvenlik, iyilikseverlik ve uyma değerlerini erkeklerden daha çok benimsedikleri tespit edilmiştir. İlahiyat fakültesi öğrencileri ile yapılan farklı bir çalışmada erkek öğrencilerin değer yönelimi ölçek puanlarının bayan öğrencilere göre anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya çıkmıştır (Arslan ve Tunç, 2013).

Yapılan çalışmadan farklı olarak; Yılmaz (2009), yaptığı çalışmada kadın öğretmenlerin ölçek puan ortalamalarının erkek öğretmenlere göre anlamlı derecede yüksek olduğunu tespit etmiştir. Toplumlar ait kültür, erkek ve kadınların cinsiyet özelliklerine özgü davranış sergilemelerini sağlar (Vatandaş, 2007). Değerlere ait farklı alt boyutlarda kadın ve erkeklerin farklı değerlere verdikleri önem toplumsal cinsiyet rolleri ile açıklanabilir. Konu ile ilgili farklı çalışmalarda bulunan benzer ve farklı sonuçlar araştırmanın örneklem grubunun özelliklerinin yansıması olarak yorumlanabilir.

Okul türüne göre değer sıralamaları incelendiğinde okullara göre değer yönelimlerine ait alt boyutlar anlamlı fark göstermektedir. “Hazcılık, Özyönelim, Evrensellik, Güven, Başarı, Uyum-İtaat” gibi değerlere ait ölçek puanlarında lise türüne göre anlamlı farklılıklar ortaya çıkmıştır. Hazcılık, Güvenlik, Uyum-İtaat alt boyutlarında en yüksek puan Anadolu Lisesi mezunlarına ait iken; özyönelim

ve evrensellik alt boyutlarında en yüksek puan Sağlık Meslek Lisesi mezunlarının; Başarı alt boyutuna ilişkin en yüksek puan ise İHL olduğu tespit edilmiştir.

Yağcı (2006) yaptığı çalışmada lise türü değişkenine göre İHL öğrencilerinin “İyilikseverlik” değer boyutunda daha yüksek puan aldıkları belirtilmiştir. Araştırmacının gerçekleştirdiği çalışma verileri de İHL mezunu olan üniversite öğrencilerinin başarı ve iyilikseverlik değerlerinin daha çok önemsedikleri sonucuna varılmıştır. Son yıllarda liseye geçiş ve üniversiteye giriş sınavlarında başarı sıralaması artan İHL araştırmada başarı değerinin bu lise türünde öne çıkan değer olması ile birbirini destekleyen nitelik taşımaktadır. Özmete (2007), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada; başarı, bağımsızlık, dürüstlük en çok önemli bulunan değerler, hazcılık en az önemsenen değer olarak belirlenmiştir.

Öğrencilerin değer yönelimlerinde öne çıkan değerlerin belirlenerek hayatlarında en çok etkili olan değerlerin bilinmesi onların tutum ve davranışlarının en çok hangi değerler ile şekillendiğinin tespit edilmesi açısından önemlidir. Araştırmada elde edilen bulgulara göre örneklem grubunun en çok Evrensellik, Özyönelim, İyilikseverlik değerlerine önem verdiği olduğu belirlenmiştir. Değerlere ilişkin yapılan farklı çalışmalarda değer sıralamalarında değişiklikler olsa da benzer sonuçlara da ulaşılmıştır.

Yapıcı ve Zengin (2003) öğrencilerin değer tercihlerini belirlemek için yaptıkları çalışmada öne çıkan değerlerin dini, sosyal ve ahlaki değerler olduğu ifade edilmiştir. Yine Çileli ve Tezer (1998) öğrencilerin değer yönelimlerini belirlemek için yaptıkları çalışmada öğrencilerin en çok güvenlik, iç huzur, dürüstlük, hazcılık, özsaygı, mutluluk, rahat bir yaşam, özgürlük, cesaretli olma ve affedicilik değerlerini önemsedikleri ifade etmişlerdir.

Myyry ve Helkama, (2001) üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdikleri çalışmada iktisat bölümü öğrencilerinin güç ve başarı, sosyal bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin evrensellik ve teknik bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin güvenlik değeri daha çok önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Yine Özensel (2003) tarafından yapılan çalışmada lise öğrencilerinin farklı lise türlerine göre değer yönelimlerinde anlamlı farklılıklar olduğu tespit edilmiştir. Yine benzer bir çalışmada Lindeman ve Verkasalo (2005) üniversite öğrencilerinin öğrenim gördükleri bölümlerin öğrencilerin değer tercihlerini etkilediği sonucuna ulaşılmıştır. Beşeri bilimler alanında öğrenim gören öğrencilerin “Güç” değerini Teoloji bölümünde öğrenim gören öğrencilerin “Geleneksellik” değerini daha önemli buldukları ifade edilmiştir.

Demokratik Tutum ile ilgili ortaya çıkan bulgular çerçevesinde öğrencilerin okudukları bölüm ve mezun olunan lise değişkenlerine göre anlamlı fark ortaya çıkmıştır. Yerel Yönetimler bölümünde okuyan öğrencilerin demokratik tutumlarına ilişkin olarak puanlarının diğer bölümlerden yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu bölüm öğrencilerinin demokratik tutumlarında diğer bölümlere göre anlamlı farka sahip olması bu bölümün demokrasi ile yakında ilişkili olan yönetim ve hukuk ile ilgili ders içerikleri

ile ilgili öğrenim görmeleri ile açıklanabilir. Mezun olunan lise değişkenine göre öğrencilerin demokratik tutumlarının incelendiği araştırmada sonucunda Anadolu Lisesi mezunlarının demokratik tutumlarının değer ise türlere göre anlamlı farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Büyükkaragöz, Kesici (1996) öğretmenlerle gerçekleştirdiği çalışmasında bayan öğretmenlerin demokratik tutumlarının, erkek öğretmenlere göre fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Genç ve Kalafat (2007) yaptıkları çalışmalarında bayan öğrencilerin demokratik tutumlarını erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşmışlardır, ikinci öğretim olarak öğrenim gören öğrencilerin demokratik tutum düzeylerinin örgün öğretim öğrencilerine göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Öztürk (2015), okul yöneticileri ile öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışlarını incelemek için gerçekleştirdiği çalışmada katılımcıların demokratik tutumlarının yaş değişkenine göre anlamlı olarak değiştiği ortaya çıkmıştır. Yöneticilik deneyimi olan öğretmenlerin demokratik tutumlarının yöneticilik deneyimi olmayan öğretmenlere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada örneklemin değer yönelimi ile demokratik tutumları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek için yapılan korelasyon analizinde en fazla Evrensellik, Özyönelim, İyilikseverlik boyutları olmak üzere tüm değer boyutları ile demokratik tutum düzeyi arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler tespit edilmiştir. Bulgular doğrultusunda Evrensellik, İyilikseverlik ve Özyönelim değerlerinin düzeyleri arttıkça demokratik tutum düzeylerinin de artacağı söylenebilir. Güç, Hazcılık ve Geleneksellik değerleri demokratik tutum ile en az ilişkili değerler olarak belirlenmiştir. Değer yönelimleri, belirlenen değerlere göre davranış sergilemek anlamı taşımaktadır. Bu çalışmada erdemli olma adına belirlenen değerler, bireylerin eşit olması, huzur, adalet ve barışın hâkim olduğu bir dünyada yaşama arzusu ile ortaya çıkan evrensellik; kişinin sevgi ve dürüstlük çerçevesinde manevi değerleri; yardımlaşmayla şekillenen sorumluluk sahibi ve anlamlı bir yaşam şeklini ifade eden iyilikseverlik ve kişinin belirlediği hedeflere doğru bağımsız şekilde ilerlediği bir yolu ifade eden özyönelim değerlerinden en çok etkilediği ortaya çıkmaktadır (Kuşdil ve Kağıtçıbaşı, 2000). Literatürde yapılan benzer çalışmalarda da kişilerin değer yönelimlerinde en çok önem verilen değerlerin iyilikseverlik, evrensellik, özyönelim gibi değerler olduğu ortaya çıkmıştır (Paul, 2017; Yapıcı ve Zengin, 2003; Çileli ve Tezer, 1998).

Hızla değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilen bununla beraber insani, toplumsal ve evrensel kuralları benimsemek için ancak doğru değerlerle donatılmış insan yetiştirmek ile mümkün olacaktır. Kaybolan ve anlamını yitiren evrensel, toplumsal ve insani değerlerin kazandırılmadığı bir toplumda yetişen kişiler farklılaşan yaşam koşullarına da adapte olmakta zorlanmakta ve yaşamlarını şekillendiren değer yargılara ulaşmadıkları için hayatın getirdiği şartlara karşı savunmasız kalmaktadır. Bu nedenle demokratik ve insani değerlerle şekillendirilmiş bu dünyada yaşayabilmenin yolu değerlerin, ait olunan toplumlara ve evrensel özelliklerine uygun olacak şekilde kazandırılmasına bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Arslan, M., Tunç, E. (2013). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimlerindeki Farklılaşmalar. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(26), 7-39.
- Bolay, Süleyman H. (2009); *Felsefe Doktrinleri ve Terimleri Sözlüğü* (10.Baskı), Ankara: Nobel.
- Büyükkaragöz S. ; Kesici, Ş. (1996) Öğretmenlerin Hoşgörü ve Demokratik Tutumları. *Eğitim Yönetimi* 2(3), 353-365
- Çalışkur, A., Demirhan, A., ve Bozkurt, S. (2012). Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17(1), 219-236.
- Çileli, M., & Tezer, E. (1998). Life and value orientations of Turkish university students. *Adolescence*, 33(129), 219–224.
- Dılmaç, B., Bozeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.
- Doğanay, D, Sarı, A. (2004). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerine Temel Demokratik Değerlerin Kazandırılma Düzeyi ve Bu Değerlerin Kazandırılması Sürecinde Açık ve Örtük Programın Etkilerinin Karşılaştırılması. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 39 (39), 356-383.
- Doğan, M. (2018). Ergenlerin Değer Yönelimleri ve Değer Yönelimlerinin İnternet Bağımlılığıyla İlişkisinin İncelenmesi. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (10), 263-285. DOI: 10.20860/ijoses.475240
- Dollinger, S. J., Philip A. B., & Nathaniel W. G. (2007). Creativity and values. *Creativity Research Journal*, 19 (23), 91-103.
- Fichter, J. (2019). *Sosyoloji nedir?* (Çev. N. Çelebi). (4. Baskı). Ankara: Anı Yayınları.
- Genç, S.Z. ; Kalafat, T. (2007) Öğretmen Adaylarının Demokratik Tutumları ile Problem Çözme Becerilerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2(22), 10-22.
- Gözütok, F. D. (1995). *Öğretmenlerin demokratik tutumları*. Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Yayınları.
- Halstead, J.M.(1996). *Values and values education in schools*. J. M. Halsted, M.J. Taylor (Eds). RoutledgeFalmer: New York.
- Halstead, J. M. ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202.
- Hotaman D (2010) Demokratik Eğitim: Demokratik Bir Eğitim Programı. *Kuramsal Eğitimbilim*, 3(1): 29-42.
- Karadağ, E., Baloğlu, N. & Yalçınkayalar, P. (2006). İlköğretim okulu yöneticilerinin öğretmenler tarafından algılanan demokratik tutumları ile öğretmenlerin demokratik değerleri üzerine ilişkisel bir araştırma. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 4 (12), 65-82.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi.(18. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuşdil, M. E. ve Kağıtçıbaşı, Ç. (2000). Türk öğretmenlerin değer yönelimleri ve Schwartz Değer Kuramı. *Türk Psikoloji Dergisi*, 45, 59-76.

- Lindeman, M.& Verkasalo, M. (2005). Measuring values with the short Schwartz's values survey. *Journal of Personality Assessment*, 85, 170-178.
- Mehmedoğlu, A. U. (2006). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri ve dindarlık değer ilişkisi: M. Ü. İlahiyat Fakültesi örneği. *M. Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 30, 133-167.
- Myyry, L. & Helkama, K. (2001); University students value priorities and emotional empathy. *Educational Psychology*, 20 (1), 26.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1(3), 217-239.
- Özmete, E. (2007). Effect gender on the value perception of the young: A case analysis. *College Student Journal*, 41(4), 859-871
- Öztürk, B. (2015). Öğretmenlerin Okul Yöneticilerinin Demokratik Tutum ve Davranışlara İlişkin Görüşleri (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Paul, S. (2017). Value orientation in higher education: problems and prospects from sustainable development perspectives. *International Journal of Social Science*, 6(1), 31-38.
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. New York: The Free Press.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 73-88.
- Sarıcı-Bulut, S. (2012). Gazi Eğitim Fakültesi öğrencilerinin değer yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 1(3), 216-238.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values, theoretical advances and empirical tests in 20 countries. In M. P. Zanna (Ed.), *Advances in experimental social psychology*, 25 ,1-65. New York. Academic Press.
- Türkbay, R. (2005). Üniversite Öğrencilerinin Demokratik Tutum ve Değerleri Üzerine Bir Araştırma: Pamukkale Üniversitesi Örneği. (Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.
- Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. *Sosyoloji Konferansları Dergisi*, 35, 29-56.
- Yağcı, H. (2006). *Ortaöğretim öğrencilerinin değer yönelimleri üzerine karşılaştırmalı bir araştırma*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yapıcı, A. & Zengin, Z. S. (2003). İlahiyat fakültesi öğrencilerinin değer tercih sıralamaları üzerine psikolojik bir araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 173-206.
- Yılmaz, E. (2009). Öğretmenlerin Değer Tercihlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi* 7(17), 109-128.